

På väg mot ett

SMÅLAND UTAN AVFALL

*Plan för förebyggande och hantering
av avfall 2020–2025*

Beslutad 2020-xx-xx

Omslagsfoto:

Sammanfattning

Avfallshanteringen i kommunerna ska bidra till ett hållbart samhälle som inte äventyrar framtida generationers möjlighet att tillgodose sina behov. Samhället behöver ställas om till att mer material återanvänds och att de produkter som produceras har längre hållbarhet. För att uppnå en hållbar avfallshandling och konsumtion krävs nytänkande, tekniska lösningar och omställningar i livsstil.

Miljöbalken ställer krav på att varje kommun ska ha en plan för förebyggande och hantering av avfall. I planen för Lessebo, Markaryds, Tingsryds, Växjö och Älmhults kommuner hanteras både avfallsfrågor som Södra Smålands Avfall och Miljö (SSAM) ansvarar för och de avfallsfrågor som kommunorganisationerna ansvarar för.

Kommunerna har olika övergripande strategier för att nå de globala hållbarhetsmålen, nationella och regionala miljömål. Denna avfallsplan syftar till att de avfallsrelaterade målen i dessa uppfylls.

Till år 2025 ska följande övergripande mål nås:

1. Förebyggande av avfall och återanvändning ska öka inom kommunorganisationerna och i samhället i övrigt.
2. Mängden mat- och restavfall samt brännbart grovavfall ska minska med 25 % per person till 2025.
3. Minst 70 % av allt matavfall som uppkommer i kommunerna ska samlas in separat för biologisk behandling senast 2025.
4. Miljöpåverkan från historisk och nuvarande avfallshandling ska minska.
5. Nedskräpningen i kommunerna ska minska.

Till respektive mål finns konkreta aktiviteter kopplade. Ansvar för att aktiviteterna genomförs under planperioden vilar antingen på respektive kommun eller på SSAM.

Uppföljningen av tidigare avfallsplaner i kommunerna visar att ingen kommun lyckats tillräckligt väl med att nå uppsatta mål eller genomföra de aktiviteter som tidigare har beslutats. Planerna har haft förhållandevis lågt mandat, det har ofta saknats systematisk uppföljning och det har rått ett oklart ägandeskap kring dokumenten. Genom ett tydligare ansvar kring mål och aktiviteter samt tydlig samordning i uppföljningsarbetet, är förhoppningen att den här planen ska ha goda förutsättningar att realiseras. SSAM ansvarar för att avfallsplanen följs upp årligen och att resultaten sprids till respektive kommun.

Framtagandet av avfallsplanen har koordinerats av SSAM i nära samarbete med en arbetsgrupp bestående av representanter från kommunerna. Arbetet har styrts av ett projektdirektiv för framtagande av avfallsplanen, beslutat i samtliga kommuner. Tematiska möten har hanterat specifika frågor som exempelvis matsvinn och nedskräpning. Målen har förankrats kontinuerligt i respektive kommunorganisation. En stor del av insamlingen av ingångsdata gjordes i samband med förarbetet för att bilda SSAM.

Innehåll

1	Förord	5
2	Inledning.....	6
2.1	Bakgrund och syfte	6
2.2	Avgränsning.....	6
2.3	Framtagande av avfallsplanen	6
2.4	Uppföljning av äldre avfallsplaner	6
2.5	Avfallstrappan	7
	Minimering eller förebyggande av avfall	7
	Återanvändning	7
	Återvinning	7
	Energiåtervinning.....	7
	Deponering	7
	Nedskräpning	7
2.6	Avfallsplanens koppling till globala, nationella och regionala mål.....	8
2.7	Avfallsplanens koppling till lokala mål	8
	Lessebo kommun	8
	Markaryds kommun	8
	Tingsryds kommun.....	8
	Växjö kommun.....	9
	Älmhults kommun.....	9
3	Mål och aktiviteter	10
3.1	Behov och utvecklingsområden	10
3.2	Bakgrund till mål och aktiviteter.....	10
3.3	Målstruktur.....	10
3.4	Mål	11
3.5	Uppföljning.....	11
4	Styrmedel.....	12
4.1	Avfallsföreskrifter	12
4.2	Ekonomi och avfallstaxa.....	12
4.3	Information och kommunikation.....	13
4.4	Upphandling.....	13
4.5	Fysisk planering.....	13
4.6	Tillsyn.....	13
4.7	Samverkan	13
5	Framtida avfallshantering och avfallsflöden.....	14
5.1	Prognos för framtida avfallsmängder	14
5.2	Utvecklingstendenser kopplat till konsumtion och opinion	14
5.3	Förebyggande av avfall	15
5.4	Insamling av avfall vid bostaden.....	15
	Fler avfallsfraktioner	15
	Anpassad service.....	15
	Förändring av producentansvaret.....	15

5.5	Insamling av avfall på återvinningscentraler.....	16
	Utmaningar med återbruk	16
	Avfallsanläggningar och mottagning av bygg- och rivningsavfall.....	16
5.6	Deponering av avfall.....	17
5.7	Avsättning av matavfall	17
5.8	Hantering av slam från enskilda avlopp	17
5.9	Hantering av slam från avloppsreningsverk.....	18
5.10	Avfall från fettavskiljare och fett i hushållen	18
5.11	Verksamhetsavfall	18
6	Avfallshanteringens miljöpåverkan	19
7	Beskrivning av samråd	19
8	Bilagor.....	20
1	Mål i avfallsplan Lessebo, Markaryds, Tingsryds, Växjö och Älmhults kommuner	
2	Nulägesbeskrivning för avfallshantering i Lessebo, Markaryds, Tingsryds, Växjö och Älmhults kommuner	
3	Anläggningar som är av betydelse för att förebygga och hantera avfall	
4	Nedlagda deponier	
5	Uppföljning av äldre avfallsplaner 2020	
7	Sammanställning och sammanfattning av inkomna yttranden	

1 Förord

[Färdigställs efter beslutad avfallsplan]

2 Inledning

2.1 Bakgrund och syfte

Enligt 15 kap. 41 § miljöbalken, ska varje kommun ha en renhållningsordning som innehåller en avfallsplan och kommunala föreskrifter om hantering av avfall. Avfallsplanen ska enligt miljöbalken innefatta allt avfall som uppstår i kommunen. Enligt 80 § Avfallsförordningen (2011:927) ska avfallsplanen ses över vart fjärde år och revideras vid behov. Naturvårdsverkets föreskrifter om kommunala avfallsplaner om förebyggande och hantering av avfall (NFS 2017:2) anger vad avfallsplanen ska innehålla.

Syftet med denna avfallsplan är att få ett tydligt gemensamt styrdokument för ägarkommunerna och Södra Smålands Avfall och Miljö (SSAM), som långsiktigt styr avfallshanteringen i riktning mot ett hållbart samhälle samt ökar resurshushållningen och återvinningen i kommunerna.

Avfallshanteringen i Sverige styrs idag av reglerande och rådgivande dokument på internationell, EU-, nationell, regional och kommunal nivå.

Avfallshanteringen ska bidra till ett hållbart samhälle som inte äventyrar framtida generationers möjlighet att tillgodose sina behov. Samhället behöver ställas om så att mer material återanvänds och att de produkter som produceras har längre hållbarhet. För att uppnå en hållbar avfallshantering och konsumtion krävs nytänkande, tekniska lösningar och förändring av livsstil.

För att underlätta denna omställning och effektivisera resurserna har Lessebo, Markaryds, Tingsryds, Växjö och Älmhults kommuner valt att organisera avfallshanteringen i ett gemensamt bolag, Södra Smålands Avfall och Miljö AB.

Kommunerna har fortsatt ansvar för många avfallsfrågor, exempelvis nedskräpning, fysisk planering, tillsyn, upphandling och förebyggande av avfall i den egna verksamheten. Kommunerna behöver arbeta med sitt eget upphov till avfall i alla delar av sin verksamhet, till exempel:

- källsortera i alla sina fastigheter och verksamheter
- minska matsvinn i skolor
- öka mängden möbler som återbrukas internt
- minska mängden farligt avfall
- minska mängden engångsmaterial
- öka fokus på avfallsfrågor vid upphandling och inköp

På sikt kan ovanstående innebära att kommunen sparar pengar genom minskade kostnader för bland annat avfallshantering och inköp.

2.2 Avgränsning

Fokus i avfallsplanen ligger på avfall som ingår i det kommunala ansvaret. Uppgifter avseende övriga avfallsslag och anläggningar redovisas översiktligt, i enlighet med Naturvårdsverkets föreskrifter. Kommunerna och SSAM har möjlighet att genom dialog med olika aktörer i viss mån påverka hanteringen av avfallsslag som inte ingår i det kommunala ansvaret – såsom industriavfall och producentansvarsmaterial – vilket kan bidra till uppfyllelse av alla avfallsplanens mål och övriga samhälleliga miljömål.

2.3 Framtagande av avfallsplanen

Framtagandet av avfallsplanen har koordinerats av SSAM i nära samarbete med en arbetsgrupp bestående av representanter från kommunerna. Arbetet har styrts av ett projektdirektiv för framtagande av avfallsplanen, beslutad i samtliga kommuners kommunstyrelser. Tematiska möten har hanterat specifika frågor som exempelvis matsvinn och nedskräpning.

Förslag på mål och aktiviteter har förankrats kontinuerligt i respektive kommunorganisation och i SSAM. En stor del av insamlingen av ingångsdata gjordes i samband med förarbetet för att bilda SSAM. Styrgruppen för framtagande av ny avfallsplan har bestått av SSAM:s ledningsgrupp.

Arbetsgruppen har bestått av:

- Anders Lundgren, SSAM
- Åsa Garp, Lessebo kommun
- Matz Persson, Markaryds kommun
- Yngve Rehnström, Tingsryds kommun
- Pernilla Bodin, Växjö kommun
- Karin Eskilson, Växjö kommun
- Cecilia Axelsson, Älmhults kommun

Eleonor Zeidlitz från Miljö- och avfallsbyrån har svarat för konsultstöd under processen.

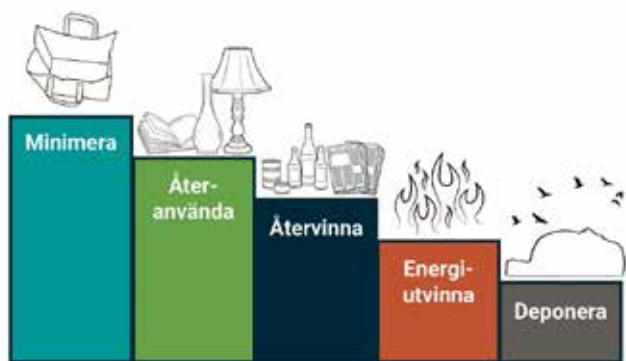
2.4 Uppföljning av äldre avfallsplaner

I bilaga 5 redovisas uppföljningen av tidigare avfallsplaner. Uppföljningen visar att ingen kommun lyckats tillräckligt väl med att nå uppsatta mål eller genomföra de aktiviteter som beslutades. Planerna har haft förhållandevis lågt mandat, det har ofta saknats systematisk uppföljning och det har rått ett oklart ägandeskap kring dokumenten. Genomförandet på

föreliggande avfallsplan behöver därför angripas på ett nytt sätt jämfört med tidigare. Det faktum att det är fem kommuner som står bakom bör vara en styrka för samordning.

2.5 Avfallstrappan

EU har beslutat om en avfallshierarki - avfallstrappan -, (se figur 1), som styr hur avfall ska hanteras i Sverige och i övriga EU. Avfallstrappan är utformad för att avfallshanteringen ska sträva så högt upp i trappan som möjligt. Figur 2 visar hur fördelningen ser ut mellan de olika stegen i avfallstrappan i kommunerna. Tabell 1 visar hur olika avfallsslag behandlas. För att möjliggöra en omställning till mer avfallsminimering och återanvändning krävs att samhället ändrar synsätt och mer betraktar avfall som resurs.

Figur 1. Avfallstrappan, beslutad i EU-direktiv och Miljöbalken, visar prioriteringsordningen för avfall från bortskaffning mot resurshushållning.

Minimering eller förebyggande av avfall

Ökad konsumtion medför ökade avfallsmängder. Det bästa alternativet är att förebygga och minimera avfallsmängderna. Detta kan göras genom att exempelvis tillverka produkter som är hållbara och möjliga att reparera, laga sådant som är trasigt, minska användningen av engångsmaterial och att inte köpa saker i onödan.

Återanvändning

När avfallet väl finns, är det bästa att återanvända avfallet så långt som möjligt genom exempelvis att skänka eller sälja saker på begagnatmarknaden.

Återvinning

Återvinning av material innebär att material återvinns till nya produkter; en del av materialet tas då omhand men det krävs energi för processen. I framtiden kommer fler material behöva sorteras ut till återvinning för att kunna ta tillvara resurserna på ett bättre sätt.

Energiåtervinning

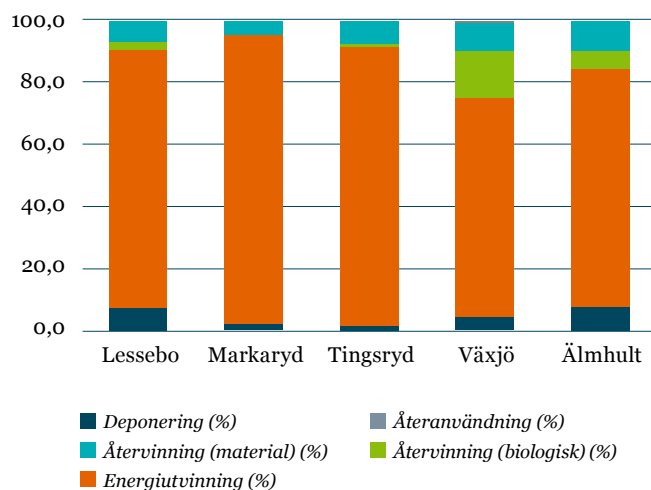
Vid energiåtervinning förbränns avfallet och energin tas tillvara för tillverkning av fjärrvärme och elektricitet. Idag är avfallshanteringen till stora delar organiserad för att samla in avfall för förbränning och materialåtervinning.

Deponering

Avfall där det saknas teknik och/eller ekonomi för någon annan behandlingsform deponeras. Det är reglerat i lagstiftningen vilka avfallsslag som får deponeras.

Nedskräpning

Ett steg lägre än deponi i avfallshierarkin är nedskräpning, det vill säga att göra sig av med sitt avfall okontrollerat på mark eller i vattendrag. Det är sedan länge förbjudet att skräpa ned i Sverige.

Figur 2. Behandlingsformer för avfall som samlades in i SSAM:s regi 2019 per kommun, baserat på Avfall Sveriges statistikverktyg Avfall Web. Förpackningsavfall som samlats in på återvinningscentraler ingår i statistiken. Hantering av avloppsslam och trädgårdsavfall ingår inte i statistiken då hanteringen skiljer sig åt mellan kommunerna och därmed inte blir jämförbara.

Behandlingsform	Materials lag
Deponering	Keramik, porslin, isolering m.m.
Energiutvinning	Restavfall, träavfall, stammar och grövre grenar.
Återvinning (biologisk)	Matavfall, komposteringsmaterial.
Återvinning (material)	Metall, plast, gips, förpackningar m.m.
Återanvändning	Textil och föremål med ett värde på begagnatmarknaden, exempelvis möbler, leksaker, köksgeråd m.m.

Tabell 1. Behandlingsformer för olika avfallsslag i kommunerna.

2.6 Avfallsplanens koppling till globala, nationella och regionala mål

Agenda 2030 antogs av FN:s generalförsamling 2015 och består av 17 mål som alla världens länder ska sträva efter, för att uppnå en hållbar värld. Avfallsplanens mål är en del av att nå mål 11 om ”Hållbara städer och samhällen” och mål 12 ”Produktion och konsumtion”, men påverkar också indirekt flera andra mål.

EU-regleringen om avfall finns i avfallsdirektivet från 2008 (2008/98/EG). Direktivet anger en avfallshierarki (avfallstrappan, se föregående avsnitt) om vilken prioriteringsordning som ska gälla för avfall i medlemsländernas lagstiftning.

I Sverige regleras avfallshanteringen av miljöbalken (MB 1998:808) och ett antal förordningar där avfallsförordningen och flera förordningar om producentansvar är centrala. Utöver den reglerande lagstiftningen finns ett antal mål och program som ska vara vägledande och styrande i olika aktörers utvecklingsarbete. De nationella miljömålen strävar efter att lämna över ett samhälle till nästa generation där de stora miljöproblemen är lösta. Avfallshanteringen är en del av målet god bebyggd miljö, men åtgärder inom avfallsområdet påverkar även möjligheterna att nå miljömålen för begränsad klimatpåverkan, frisk luft, bara naturlig försurning, giftfri miljö och ingen övergödning. För att konkretisera arbetet har också en nationell avfallsplan tagits fram och ett program för att förebygga avfall. Vidare har Naturvårdsverket gett ut ett antal handledningar för att stötta kommuner och andra aktörer i arbetet.

Regionalt finns det miljömål med tillhörande åtgärdsprogram som samordnas av länsstyrelsen. Det ska bidra till att de nationella miljömålen nås. Det finns också en regional utvecklingsstrategi; Gröna Kronoberg. De regionala styrdokumenten pekar på olika sätt på vikten av att arbeta mot mer cirkulära affärsmodeller och att återvinna avfall för att ta tillvara på så mycket resurser som möjligt. Även krav i upphandlingar lyfts för att påverka mot mer cirkulära produkter i offentlig verksamhet.

Avfallsplanen kommer att bidra till att uppnå nationella och regionala miljömål och handlingsplaner.

2.7 Avfallsplanens koppling till lokala mål

Kommunerna har olika övergripande strategier för att nå de globala hållbarhetsmålen, nationella och regionala miljömål

och andra nationella och regionala strategier. Här redovisas översiktligt vilka antagna kommunala strategier som finns beslutade för respektive kommun och hur avfallsplanens mål förhåller sig till dessa.

Lessebo kommun

I Lessebo kommun har kommunfullmäktige antagit ett ”Energi, miljö- och klimatstrategiskt program” under våren 2017. Programmet är ett lokalt styrdokument innehållande tre strategier, åtta delmål samt 27 åtgärder som ska bidra till att skapa ett hållbart samhälle. En av de tre strategierna fokuserar på att minska klimatbelastningen från kommunens mat- och avfallshantering. Programmet strävar efter att uppnå Lessebo kommuns vision, vilken antogs av kommunfullmäktige 2016, om att *”Tillsammans skapa en grön kommun som vi är stolta över och där vi bryr oss om varandras framtid”*

Lessebo kommun har antagit en utvecklingsstrategi som sträcker sig till 2025. Målet är att *”Lessebo kommun gör en hållbar resa där vi är fler än 10 000 invånare 2025”*. Målsättningen är att alla invånare – befintliga och presumtiva - ska se fördelarna med att bo och verka i Lessebo kommun. För att målet ska kunna uppnås, har följande utvecklingsområden pekats ut som prioriterade: boende och livskvalitet, barn och ungas uppväxt samt demokrati och service.

Markaryds kommun

I Markaryds kommun har kommunfullmäktige antagit ”Plan för arbete med hållbarhetsfrågor” som är ett lokalt styrdokument för att nå de globala hållbarhetsmålen i Agenda 2030. I styrdokumentet framgår kommunens lokala miljömål, miljömålsloftet och folkhälsomålen.

Några av målen som är direkt kopplade till avfallsplanen är att kommunen arbetar för att minska mängden avfall och öka källsorteringen inom kommunen.

Kommunfullmäktige har beslutat om att ta fram en vision för hur Markaryd ska utvecklas. Arbetet med framtagning av visionen ”2030 – Tillsammans mot framtiden” pågår och förhoppningen är att kommunfullmäktige antar visionen hösten 2020.

Tingsryds kommun

Kommunfullmäktige har gett Miljö- och byggnadsförvaltningen i uppdrag att implementera Agenda 2030 för de övergripande kommunfullmäktigemålen för Tingsryds kommun. Centrala chefsgruppen fungerar som arbetsgrupp för att driva frågorna vidare.

Mål och åtgärder i avfallsplanen arbetar aktivt med utmattningen Agenda 2030 Mål 11 Hållbara städer och samhällen och delmål Minska städernas miljöpåverkan.

Till 2030 ska städernas negativa miljöpåverkan per person minska, bland annat genom att ägna särskild uppmärksamhet åt luftkvalitet samt hantering av kommunalt och annat avfall. Vidare finns tydliga kopplingar till Agenda 2030 Mål 12 Hållbar konsumtion och produktion.

Växjö kommun

I Växjö kommun har kommunfullmäktige hösten 2019 antagit ett hållbarhetsprogram, Hållbara Växjö 2030 som är ett lokalt styrdokument för att nå de globala hållbarhetsmålen i Agenda 2030. Fem målbilder och nio utmaningar som är särskilt viktiga att arbeta med har pekats ut. Produktion och konsumtion är en av dessa utmaningar. Mål och aktiviteter i avfallsplanen ska bidra till ett aktivt arbete med utmaningen produktion och konsumtion och mot målet klimat och miljösamt. Även andra mål och utmaningar påverkas positivt av planens mål och aktiviteter. Till exempel gynnas målet grönt och hälsosamt och utmaningarna biologisk mångfald och ekosystem, transporter och resande och samhällsbyggande.

Syftet med hållbarhetsprogrammet är att bidra till en gemensam bild av vilket Växjö som ska eftersträvas. Programmet ska även skapa hållbara förutsättningar för alla som bor, lever och verkar i Växjö kommun samt inspirera och ge underlag för andra aktörer inom kommunen och i världen att arbeta i samma riktning.

Älmhults kommun

I Älmhults kommun har kommunfullmäktige våren 2018 antagit "Miljöplan 2030". Planen innehåller fem fokusområden som var och ett innehåller mål och riktlinjer för att bli en hållbar kommun. Det fokusområdet som bäst kopplas till avfallsplanen är "En cirkulär kommun". Även andra fokusområden såsom "Hållbara livsmiljöer", "Minskad klimatpåverkan" och "Insikt och handlingskraft" har kopplingar till avfallsplanen.

I oktober 2019 antogs en ny vision för Älmhult:
"I Älmhults kommun ska det vara enkelt att leva och växa. Hos oss ska du känna trygghet, trivsel och stolthet oavsett vem du är och var du kommer ifrån. Här känner sig alla hemma!

I vår kommun utvecklas vi tillsammans och löser framtida utmaningar med mod och småländsk klurighet. Här mår vi bra och finner livskvalitet, idag och i morgon."

3 Mål och aktiviteter

3.1 Behov och utvecklingsområden

I arbetet med framtagandet av en gemensam avfallsplan, har ett antal behov och utvecklingsområden identifierats utifrån svensk lagstiftning, avfallshierarkin, nationella mål, lokala och regionala mål och strategier, samt erfarenheter från nuvarande avfallshantering i kommunerna. Följande utvecklingsområden har identifierats, där behovet av mål och åtgärder bedömts vara särskilt stort:

- Arbetet med att förebygga avfall är fortfarande i sin linda i kommunerna. Fram tills nu har det mesta av avfallshanteringen fokuserat på att renhållningsfunktionen tar emot avfall på ett så rationellt sätt som möjligt. Nu krävs att fokus skiftas till att undvika att så mycket avfall uppstår. Förebyggande av avfall är en fråga för i stort sett alla delar av kommunen. Det krävs därför en tydlig organisation kring var ansvaret för detta ligger samt ett strategiskt och metodiskt arbete för att nå resultat. Önskvärt är också att involvera andra aktörer, som det lokala näringslivet.
- Avfallsmängderna i kommunerna behöver minska och mer behöver återvinnas. För att lyckas med detta krävs ett målinriktat och strategiskt tillvägagångssätt i linje med avfallshierarkin. Idag behandlas en övervägande del av avfallsmängderna med förbränning (se figur 2), mycket mer av avfallet behöver sorteras ut för återvinning och återbruk.
- Insamlingen av matavfall behöver öka. Matavfall utgör en outnyttjad resurs som behöver tillvaratas. Fortfarande hamnar mycket matavfall i restavfallet. För att kunna öka mängder matavfall krävs ett tydligt mål.

3.2 Bakgrund till mål och aktiviteter

I det följande presenteras mål och aktiviteter för att förebygga och hantera det avfall som kommunerna ansvarar för, innefattande både avfall inom kommunalt renhållningsansvar och avfall som uppstår i kommunal verksamhet. Vissa

mål och aktiviteter avser även annat avfall i den utsträckning där kommunen kan påverka detta genom tillämpliga kommunala styrmedel såsom tillsyn och fysisk planering.

Mål och aktiviteter i denna avfallsplan utgår från:

- Lokala mål och strategier i respektive kommun.
- SSAM:s vision (Ett Småland utan avfall) och underlag för bolagsbildning.
- Identifierade behov och utvecklingsområden i respektive kommun.
- Den nationella avfallsplanen, miljö kvalitetsmålen, etappmålen samt programmet för förebyggande av avfall.
- Avfallshierarkin.
- Omvärldsbevakning.

3.3 Målstruktur

Mål och aktiviteter i denna avfallsplan presenteras i fem övergripande mål; vissa av de övergripande målen har delmål och till respektive mål finns en handlingsplan med aktiviteter. Målen och aktiviteterna är gemensamma för samtliga kommuner. Det kan dock variera i hur respektive kommun väljer att genomföra aktiviteterna.

Målstrukturen ser ut så här:

- *Övergripande mål.* Anger inriktningen på längre sikt och är vägledande för alla som ger upphov till avfall, såväl kommunala verksamheter som medborgare och företag. Till varje övergripande mål finns en eller flera indikatorer som visar på trender och ger en indikation på hur arbetet mot de övergripande målen fortskrider. Vissa av de övergripande målen är mätbara.
- *Delmål.* Anger på en mer konkret nivå vad som ska uppnås. Delmålen är på något sätt mätbara och tidsatta.
- *Aktiviteter.* Anger hur målen ska uppnås. Aktiviteterna arbetas in och konkretiseras i ansvarig förvaltnings eller bolags plan och budget.

3.4 Mål

Nedanstående övergripande fem mål ska gälla under planperioden.

I bilaga 1 "Mål i avfallsplan Lessebo, Markaryds, Tingsryds, Växjö och Älmhults kommuner" finns en komplett sammanställning över mål, delmål, indikatorer och aktiviteter.

3.5 Uppföljning

Ansvar för uppföljningen vilar på SSAM och ska bidra till att avfallsplanen blir ett levande dokument. Se vidare i bilaga 1.

Mål 1:

Förebyggande av avfall och återanvändning ska öka inom kommunorganisationerna och i samhället i övrigt.

Delmål:

- 1.1: Återanvändning ska öka i kommunorganisationerna.
- 1.2: Matsvinnet i kommunorganisationen ska minska med 50 % till 2025.

Mål 2:

Mängden mat- och restavfall samt brännbart grovavfall ska minska med 25 % per person till 2025.

Mål 3:

Minst 70 % av allt matavfall som uppkommer i kommunerna ska samlas in separat för biologisk behandling senast 2025.

Mål 4:

Miljöpåverkan från historisk och nuvarande avfallshantering ska minska

Delmål:

- 4.1 Mängden farligt avfall i restavfallet ska inte överstiga 15 g/hushåll och vecka.
- 4.2 Nedlagda deponier i hela kommunerna ska inventeras och riskklassas enligt nationella riktlinjer. För prioriterade deponier ska åtgärds- och kontrollprogram tas fram.
- 4.3 Inom SSAM:s verksamhetsområde ska 100 % av de renhållningsrelaterade transporterarna ske med förnyelsebara bränslen senast 2025.
- 4.4 Inom SSAM:s verksamhetsområde ska bränsleförbrukningen minska med 5 % från 2020 till 2025 i de renhållningsrelaterade transporterarna.

Mål 5:

Nedskräpningen i kommunerna ska minska.

Delmål:

- 5.1 Kommuninvånarnas kunskap om problemet med nedskräpning ska öka och fler väljer att inte skräpa ner.

4 Styrmedel

I följande kapitel beskrivs de styrmedel som kommer att användas för att uppnå målen och genomföra aktiviteterna i avfallsplanen.

4.1 Avfallsföreskrifter

För varje kommun ska det enligt miljöbalken finnas en renhållningsordning. Renhållningsordningen innefattar avfallsföreskrifter samt denna avfallsplan.

Avfallsföreskrifterna innehåller de kommunala bestämmelserna om avfallshantering. Dessa bestämmelser är ett verktyg för att styra hanteringen av hushållsavfall och fungerar som en rättslig grund i det dagliga arbetet och vid tvister. Här kan exempelvis fastighetsinnehavare och verksamhetsutövare se vilka skyldigheter och vilket ansvar som vilar på olika aktörer. Avfallsföreskrifterna utgör komplement till gällande lagstiftning på området.

Avfallsföreskrifterna har harmoniserats mellan ägarkommunerna. Föreskrifter finns antagna för:

- Lessebo: Antagna i Kommunfullmäktige 2018-11-19 § 108
- Växjö: Antagna i Kommunfullmäktige 2018-11-20 § 292
- Tingsryd: Antagna i Kommunfullmäktige 2018-11-12 § 26
- Älmhult: Antagna i Kommunfullmäktige 2020-03-30 § 42
- Markaryd: Antagna i Kommunfullmäktige 2019-11-25 §129

4.2 Ekonomi och avfallstaxa

Viktiga principer för hur avgifter för den kommunala avfallshanteringen får tas ut regleras i lagstiftningen (miljöbalken och kommunallagen) genom självkostnadsprincipen, rätten till miljöstyrning och likställighetsprincipen. I lagstiftningen anges vilka typer av tjänster och verksamheter som får finansieras via avfallstaxan.

För att kunna stimulera till minskad miljöbelastning från avfallshanteringen och en ökad återvinning av avfall har kommunerna enligt miljöbalken möjlighet att differentiera renhållningsavgiften. Därför är det generellt dyrare att ha ett abonnemang där man inte sorterar avfallet själv.

Avfallstaxan består av en grundavgift och en rörlig avgift för hämtning och behandling av hushållsavfallet. Grundavgiften finansierar i huvudsak administrations-, miljö- och planeringskostnader innefattande kostnader för bl.a. återvinningscentraler, behandling av farligt och icke farligt avfall, information, kundtjänst och planering. Grundavgiftens storlek beror på typ av boende/verksamhet.

Nivån på den rörliga avgiften beror på valet av avfallshanteringslösning, exempelvis hämtningsintervall och storlek på behållare. Den rörliga avgiften finansierar kostnader för insamling och behandling av avfall, exempelvis kostnader för behållare, fordon, bränsle, löner samt kostnader för förbränning, biologisk behandling, omlastnings- och transportkostnader till behandlingsanläggningar.

Avfallstaxan får endast användas till direkta åtgärder kopplade till insamling, transport, återvinning och bortskaflande av avfall (jfr 27 kap. 4 § miljöbalken). Taxan får därmed inte användas för att finansiera åtgärder i förvaltningar som i grunden är skattefinansierade. I de nya förordningar som regeringen beslutade om 2018 gällande producentansvar för förpackningar och för returpapper, slås fast att producenterna ska bekosta insamlingen av förpackningar och tidningar. Detta kommer att påverka uppbyggnad av och nivå på renhållningstaxan framöver.

Privata företag kan också lämna avfall på SSAM:s återvinningscentraler. Eftersom företagens avfallshantering inte ska finansieras via avfallstaxan måste företagare inneha giltigt företagskort, baserat på hur mycket avfall som företagen har behov att lämna årligen. Alternativt kan avfallet vägas in och debiteras per ton. I dagsläget finns inget fullgott system för att kontrollera att företagare innehar företagskort enligt korrekt viktclass. I framtiden krävs en teknisk lösning för att säkerställa att företagarna debiteras utifrån hur mycket avfall som faktiskt lämnas.

Reglerna för tilldelning av utsläppsrätter har nyligen ändrats genom beslut på EU-nivå för att stärka utsläppshandeln. Detta påverkar bland annat förbränningsanläggningarna som tar emot brännbart avfall genom ökade kostnader på förbränning. Detta är ett incitament, vid sidan av miljöskälen, att göra mer för att minska avfallsmängderna.

Avfallstaxan får finansiera återbruk, till exempel insamling och även reparationer eller re-design som syftar till att produkten kan användas igen. Ett förslag (lagrådsremiss Genomförande av EU-direktiv på avfallsområdet) väntas gå igenom under 2020 som möjliggör finansiering av avfallsförebyggande åtgärder, exempelvis kommunikation om avfallsförebyggande åtgärder, med avfallstaxa.

4.3 Information och kommunikation

Mängden och typen av information och kommunikation är viktigt i arbetet med att nå samtliga mål i avfallsplanen efter-

som attityds- och beteendeförändringar är så centrala för att förändra synen på avfall. Kommunerna har också ett lagstadgat ansvar för information om både sådant avfall som omfattas av kommunalt renhållningsansvar och producentansvar.

Genom bolagsbildningen av SSAM ges större möjlighet till samordning, som till exempel framtagande av gemensamt kommunikationsmaterial och gemensamma kommunikationsinsatser. SSAM:s kommunikation ska uppmuntra, stödja, utbilda och inspirera kunderna.

4.4 Upphandling

Kommunerna är stora beställare som genom att ställa miljökrav i upphandlingar både kan påverka miljöbelastning och resurshushållning inom de egna verksamheterna och inspirera andra organisationer att ställa liknande krav. Upphandling kan exempelvis användas som styrmedel för att förebygga avfall i olika kommunala verksamheter i enlighet med avfallsplanens mål. För att minska avfallsmängderna kan upphandling av funktioner (exempelvis belysning) göras istället för att handla upp fysiska produkter (exempelvis lamparmaturer) som genererar avfall. Samverkan i större upphandlingar möjliggör bättre prisbild och möjlighet att utveckla upphandlingsinstrumentet för att styra mot lägre avfallsmängder.

4.5 Fysisk planering

Vid planering och byggnation av samhället är avfallshantering en del av den grundläggande infrastrukturen. Det är viktigt att planera för effektiv och hållbar avfallshantering i den fysiska planeringsprocessen. Fysisk planering är därför ett viktigt styrmedel för att nå avfallsplanens mål om exempelvis ökad källsortering och återvinning genom att säkerställa att det finns ytor och utrymmen för insamling, transport och behandling av det avfall som uppstår hos hushåll och verksamheter.

Idag förs viss dialog mellan kommunernas planavdelningar och SSAM, exempelvis där SSAM är remissinstans för bygglov och detaljplaner. För att säkerställa att funktionella avfallslösningar kommer in i planeringsskedet i tidigt skede behöver samarbetet struktureras och stärkas. Samarbetet med de kommunala förvaltningar som hanterar bygglov och detaljplaner skulle behöva utvecklas för att i ett tidigt skede kunna planera för ett effektivt omhändertagande av avfall i nya fastigheter och stadsdelar.

Likaså är det önskvärt med en dialog mellan bygglovsavdelningarna på kommunerna och privata och kommunala exploatörer, för att påtala att mer återbruksmaterial kan sorteras ut vid rivning och återanvänds vid nybyggnation.

I kommunernas översiktsplaner planeras vad marken i kommunerna ska användas till, exempelvis vilka områden

som ska användas för framtida avfallsverksamhet. Avfallsplanen bör fungera sida vid sida med översiktsplanerna för att trygga framtida nödvändig infrastruktur för avfallshantering.

4.6 Tillsyn

Nämnden med ansvar för tillsyn av miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd utövar tillsyn enligt bland annat miljöbalken, livsmedelslagstiftningen och tobakslagen. Tillsynen omfattar miljöfarliga verksamheter såsom avfallshanterare, avloppsreningsverk, industrier, verkstäder, lantbruk och nedlagda deponier. I tillsynen ingår också restauranger, butiker, bostäder, skolor, förskolor, bassängbad och liknande verksamheter. En viktig del av uppdraget är prövning av anmälningar, ansökningar om tillstånd och dispenser.

Nämnden har tillsyn över avfallshantering i ett brett perspektiv. Det omfattar exempelvis att handlägga ansökningar om dispenser från kommunala avfallsföreskrifter, att utöva tillsyn över hantering och sortering av avfall och farligt avfall på verksamheter och att hantera nedskräpningsärenden. Nämnden har också tillsynsansvar över sortering och avfallshantering vid enskilda bostäder/hushåll i de fall råd och information från SSAM inte räcker.

I nämndens uppdrag ingår också att ge råd och stöd till företag och allmänhet för att öka kunskapen och förståelsen så att lagstiftningens mål kan nås.

Tillsynen är ett viktigt styrmedel för att mål som avser avfall som inte ingår i kommunens ansvar ska kunna uppnås. I samband med nya bestämmelser om krav på bostadsnära insamling för förpackningar och returpapper kan fastighetsägare i särskilda fall avböja den lösning som erbjuds för bostadsnära insamling. Miljö- och hälsoskyddsnämnden eller motsvarande, kommer att ha ansvar för att bedriva tillsyn mot fastighetsägare som inte anses ha giltiga skäl för att avböja erbjuden lösning.

4.7 Samverkan

För att möta morgondagens utmaningar inom avfallsområdet krävs hög kapacitet och stor flexibilitet. Samarbete och samverkan, både med andra kommuner och med näringslivet, är en viktig pusselbit för att hantera detta. SSAM i sig är ett exempel på samverkan, andra värdefulla former av samverkan är deltagande i Avfall Småland-nätverket och Avfall Sveriges arbetsgrupper. Benchmarking mot landets övriga kommuner är en värdefull metod som ska tillämpas. För att nå framgång i arbete med förebyggande av avfall krävs att avfallsbranschen samverkar med företag inom exempelvis livsmedels-, tillverknings- och byggindustrin på ett sätt som inte skett tidigare i regionen.

5 Framtida avfallshantering och avfallsflöden

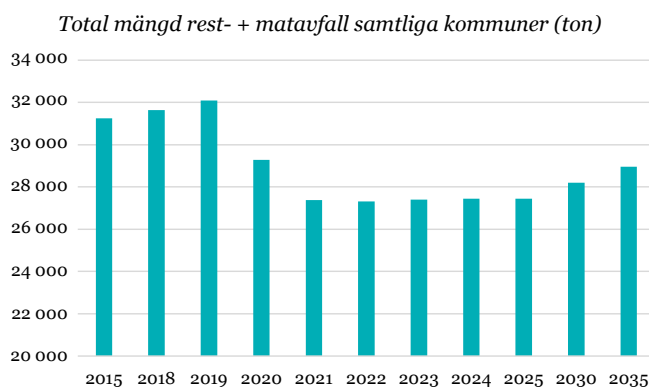
5.1 Prognos för framtida avfallsmängder

Figurerna 3–5 är försök att illustrera hur mängden mat- och restavfall förväntas utvecklas inom de närmsta 15 åren i de fem kommunerna. Osäkerheten ökar naturligtvis ju längre bort i tiden man rör sig, efter 2025 får den betraktas som relativt osäker. Prognosen bygger på tillgänglig statistik på insamlade mängder idag, befolkningsprognoser samt antaganden gjorda, baserade på erfarenheter från andra delar av landet. Samtidigt som befolkningen ökar i de flesta kommunerna under perioden sorteras mat- och förpackningsavfallet ut i samband med införande av fyrfacksinsamling 2019/2020, vilket initialt minskar avfallsmängderna. Prognosen indikerar att målet om att minska mat- och restavfallet med 25 % bör kunna nås till 2025.

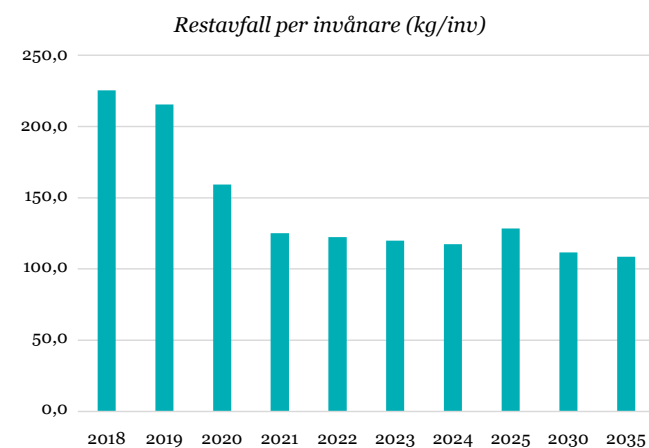
5.2 Utvecklingstendenser kopplat till konsumtion och opinion

Det finns olika tendenser i samhället kopplat till konsumtion. När konsumtionskraften sannolikt kommer vara fortsatt hög och befolkningen ökar, kommer den totala konsumtionen troligtvis öka och avspegla sig i ökade avfallsnivåer.

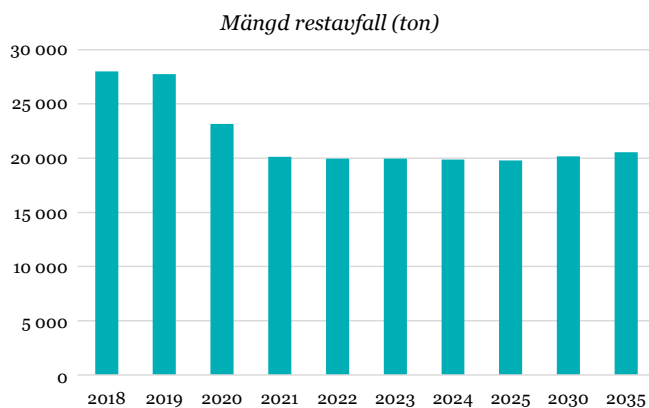
Samtidigt finns det en växande opinion som förespråkar dämpad konsumtion bland annat av klimatskäl. Inom vissa avfallskategorier, exempelvis för matsvinn, går det att se en växande medvetenhet kring problematiken kring avfallshanteringen. Det tillkommer fler och fler mål och styrmedel på EU-nivå och på nationell nivå som syftar till att ställa om till en cirkulär ekonomi. Det är svårt att förutse resultaten när dessa processer samverkar.

Figur 3. Prognos för framtida utveckling av mängder restavfall och matavfall i de fem kommunerna.

Figur 4. Prognos för framtida utveckling av mängder restavfall per invånare i de fem kommunerna.

Figur 5. Prognos för framtida utveckling av totala mängder restavfall i de fem kommunerna.

5.3 Förebyggande av avfall

I dagsläget råder oklarhet i kommunorganisationerna hur frågor om förebyggande av avfall ska hanteras. För specifika avfallsströmmar, som matsvinn i skolor och äldreboenden, är det mer självklart att det är kommunernas kostnader och motsvarande som ansvarar för frågorna. Organisationen kring förebyggande av avfall i kommunerna behöver klargöras för att få till ett strategiskt arbete i frågan. På sikt finns det möjlighet att spara pengar om avfallsmängderna reduceras, både i kommunala verksamheter och i samhället i stort. Avfallsrådgivning är en viktig beståndsdel för att uppnå avfallsminimering, och bör därför rikta sig mot företag, privatpersoner, skolor, verksamheter osv.

5.4 Insamling av avfall vid bostaden

Fastighetsnära insamling

I alla fem kommunerna finns ett behov av att se över och utveckla infrastrukturen för att effektivisera avfallshanteringen och underlätta för hushållen att lämna sitt avfall. För närvarande går det att skönja en trend för återkommunalisering av insamling av avfall, på grund av ökade kostnader, bristande kvalitet i uppdragen samt färre aktörer på marknaden. SSAM har idag en kombination av sophämtning i egen regi och av upphandlade entreprenörer. De olika systemen ska noggrant följas upp och utvärderas.

I och med att fastighetsnära insamling med fyrfacksystemet införs, väntas mängden brännbart restavfall minska samtidigt som mängden förpackningsavfall och matavfall ökar, se figur 3. Plockanalyser från Tingsryds och Lessebos kommuner innan fyrfacksinsamlingen påbörjades indikerar att runt 30 % av restavfallet består av förpackningar och upp till 25 % av matavfall. Mängderna matavfall och förpackningsavfall från restavfallet i samtliga kommuner bör minska i och med att fyrfacksinsamlingen införs (med undantag för matavfall i Växjö kommun, där det redan finns matavfallsinsamling).

I dagsläget saknas fastighetsnära insamling av förpackningar i flerbostadshus i flera av SSAM:s ägarkommuner; det är fastighetsägarna som ansvarar för att detta införs. I SSAM:s arbete med avfallsrådgivning förs en dialog med fastighetsägare i syfte att underlätta utsortering av mat- och förpackningsavfall.

Fler avfallsfraktioner

I framtiden kommer fler materialslag kunna sorteras ut för återvinning. Plastavfallet är ett exempel där sortering i fler fraktioner skulle kunna öka återvinningsgraden, då plast är ett så heterogent material. Samtidigt är det många förpackningar som i framtiden väntas övergå från plast, glas och metall till kartong och bioplast, vilket ställer nya krav på avfallshanteringen. Utvecklingen inom digitalisering gör att mer och mer elektronikavfall som till exempel batterier, sensorer, displayer o.s.v. bör uppstå i framtiden.

Anpassad service

Fyrfacksinsamling av avfall följer en trend där människor önskar utökad service vid hemmet och anpassad service efter kundens tillgänglighet. Insamling av farligt avfall finns i systemet för fyrfacksinsamling för batterier och ljuskällor, detta skulle kunna utvecklas till att innefatta fler fraktioner i framtiden. Bostadsnära insamling av återbruk och textil skulle kunna utvecklas för vissa kundsegment. Behovsanpassad tömning där kunden själv signalerar om behov av tömning eller där sopkärlet signalerar om tömning är också ett område där det finns en potential för såväl ökad kundnytta som effektivisering.

Sannolikt ökar betalningsviljan för kundanpassade lösningar, exempelvis insamling av trädgårdsavfall, där kunden själv slipper köra iväg avfallet och istället får det hämtat hemma.

Behovet av avfallsrådgivning kommer att öka vid ett ökat utbud av kundanpassade lösningar.

Förändring av producentansvaret

Under 2018 beslutade regeringen om nya förordningar för producentansvar för förpackningar och för returpapper. Förordningarna innebär att producenter får utökat ansvar för att samla in och ta om hand uttjänta produkter. Målet är att underlätta för hushållen att källsortera förpackningar och returpapper och därmed minska den totala miljöbelastningen från dessa produkter. De nya förordningarna innebär följande:

- 2021 ska 60 % av alla bostadsfastigheter erbjudas bostadsnära insamling av förpackningar och tidningar.
- Från 2025 är målet att samtliga bostadsfastigheter ska erbjudas möjligheten till bostadsnära insamling av förpackningar och tidningar.
- Producenterna ska bekosta insamlingen av förpackningar och tidningar.

5.5 Insamling av avfall på återvinningscentraler

En stor del av materialet som lämnas på återvinningscentralerna är en outnyttjad resurs. Avfall Sverige och IVL har i en undersökning (Rapport 2018:29) visat att 18 viktprocent av materialet som kommer in till en återvinningscentral har återanvändningspotential. Idag utnyttjas långt ifrån den potentialen. Avfall från byggnads- och rivningssektorn som kommer till återvinningscentralerna är t. ex. en stor outnyttjad resurs där nästan allt material går till förbränning eller deponi. Idag är en av de stora utmaningarna att hitta en avsättning för dessa produkter då nytillverkade produkter fortfarande är jämförelsevis billiga.

I takt med att mängderna brännbart avfall minskar bör det på sikt råda en överkapacitet på avfall som går till förbränning. Det finns dock inte skäl att tro att förbränningskostnaderna kommer att minska, snarare kommer kostnaderna öka till följd av ökad utsortering av matavfall, minskad tilldelning och ökad kostnad för utsläppsrätter samt införandet av en skatt på förbränning.

För att minska avfallsmängderna kommer fler materialslag på återvinningscentralerna behöva sorteras ut för återvinning. Exempel på fraktioner som idag inte sorteras ut alls eller enbart på vissa återvinningscentraler är hårdplast, wellpapp, böcker, gips. I framtiden behöver ytterligare fraktioner utredas för möjlighet att sorteras ut och återvinna, till exempel planglas, byggmaterial, ytterligare plastfraktioner. Vissa avfallsslag kan lämpa sig bättre för maskinell sortering, exempelvis tyngre massor, byggavfall, restavfall. Pris på förbränningen är en faktor som styr utvecklingen av sådan teknik.

SSAM kommer att se över hur återvinningscentralerna kan effektiviseras och erbjuda god service, samma sorteringsmöjligheter och god tillgänglighet. Självserviceanläggningar kan då vara en potentiell lösning. Sorteringsresultaten på självserviceanläggningar har visat sig mycket goda även om dessa återvinningscentraler är obemannade. En större anläggning i varje kommun ska ha ett större utbud med full sortering och kundanpassade öppettider medan övriga återvinningscentraler kan ha ett något mindre utbud. En målsättning är att man som kund ska kunna besöka alla återvinningscentraler i kommunerna, oavsett man bor.

För närvarande pågår utredning om nybyggnation av återvinningscentral i Åskya, Älmhult. Syftet är dels att skapa förutsättningar för en modern hantering av avfall genom återvinning och återbruk. Parallellt byggs en omlastningsyta för förpackningsavfall som uppstår vid införandet av fyrfackssystemet. Anläggningen ska ge förutsättningar för en effektiv hantering samtidigt som den ska ta höjd för framtida utveckling. Ett investeringsbeslut för byggnationen väntas fattas under 2020–2021.

Utmaningar med återbruk

En stor utmaning med att skala upp återbruksinsamling är att det är förhållandevis enkelt att samla in material men svårare att få avsättning för det. Aktörer som säljer återanvänt material har svårt att sätta priser på varorna som täcker kostnader för lokaler och personal. Det är ännu svårare att prissätta varor som reparerats eller re-designats. Grundproblematiken är att nya produkter prissätts så lågt att det är svårt att hitta en marknad för försäljning av återanvänt material. Det krävs nya typer av finansieringsmodeller och ett nytt synsätt på hur återanvändning värderas för att i större utsträckning få avsättning för mer av det återbruksbara materialet som kommer in på återvinningscentralerna.

Avfallsanläggningar och mottagning av bygg- och rivningsavfall

Avfallsanläggningarna Häringetorp och Åskya bedöms ha tillräcklig kapacitet för kommunernas hushållsavfall som deponeras och mellanlagras under planperioden.

För förbehandlingsanläggningen på Häringetorp ansöks under 2020 om utökat tillstånd för att kunna ta emot 20 000 ton matavfall/år, jämfört med dagens 9 999 ton/år.

Behovet av behandling av förorenade jordar bör öka i takt med att städer och samhällen förtätas. Hantering av jord- och schaktmassor kan utvecklas så att mer material kommer till användning för kvalificerade ändamål snarare än att läggas på deponi eller i svagt motiverade utfyllnadsprojekt. Mottagning av trädgårdsavfall sker såväl fastighetsnära som på återvinningscentraler och samlas in i olika fraktioner. Grenar och större fraktioner flisas och blir energiflis, löv och gräs komposteras och jord, sten och grus används som konstruktionsmaterial eller inblandning i komposten. Behandling av insamlat trädgårdsavfall utgörs idag till stor del av mellanlagring i väntan på användning för översta lagret vid sluttäckning av deponier. Kompostmaterialet används internt i mindre omfattning men avyttras även till privatpersoner samt externa entreprenörer. Under 2020 kommer regelrätt tillverkning av kompostjord påbörjas. En utmaning är att hitta ett rationellt sätt att lösa avsättningen på kompostjorden, en stor potential som idag inte utnyttjas är att använda den inom kommunal parkskötsel.

SSAM har rutiner för mottagning av trädgårdsavfall för att förhindra spridning av invasiva arter. Jordmassor med misstänkta invasiva arter tas inte emot, kommer det ändå in växtdelar från aktuella arter går de till förbränning.

De schaktmassor som kommer in till återvinningsanläggningar idag används i stor utsträckning som konstruktionsmaterial för att sluttäcka deponier. Efterhand som deponier sluttäcks kommer behovet av sluttäckningsmaterial minska i regionen. Det finns därför flera miljövinster med

att öka mängden återvinning, behandla schaktmassor samt implementera platspecifika bedömningar och alternativa saneringsmetoder för att hålla nere mängden förorenad jord som behöver deponeras. SSAM kommer i framtiden fortsätta erbjuda mottagning av förorenade massor på Äskya och Häringetorp.

För att utveckla återanvändning av bygg-, rivnings- och anläggningsmaterial krävs bland annat utrymme, lokaler och en försäljningsorganisation. Då rivning av byggnader inte sammanfaller med ny- eller ombyggnation behövs en mellanlagringsfunktion, för att möjliggöra att materialet från en rivning kan återanvändas i ett annat projekt. Hur ägarskapet och organisationen kring hanteringen av en sådan funktion ska se ut får utredas, det kan dock konstateras att det i dagsläget finns en lägre betalningsvilja för funktionen än kostnaderna för etablering och drift. Sannolikt krävs att aktörer från bygg- och avfallsbranschen samverkar och att beställare efterfrågar återanvänt material. Det går att också konstatera att oavsett konjunktur så kommer behovet av en hållbar hantering av detta materialslag att finnas kvar.

5.6 Deponering av avfall

Samtidigt som deponering utgör det lägsta steget i avfallshierarkin utgör deponierna strategiska och viktiga resurser som krävs för att kunna utveckla samhället, då mycket material uppstår vid exploatering som idag inte går till återvinning. På sikt är målsättningen att minimera mängden material som deponeras. I dagsläget är två deponier i drift i SSAM:s regi, på Äskya avfallsanläggning och på Häringetorps avfallsanläggning. SSAM ansvarar för drift av de nu aktiva deponierna och kommunen ansvarar för framtida sluttäckning. För sluttäckningen fonderar kommunen medel som SSAM tar in via det avfall som deponeras på respektive anläggning.

SSAM kommer tillsammans med kommunerna under kommande år se över möjligheterna att trygga avsättning för sluttäckning, det vill säga hitta rationella sätt att ta in rätt typ och mängd material. Tillstånden för deponierna gäller tills vidare, i dagsläget finns ett behov av deponier inom en överskådlig framtid.

Kommunerna ansvarar för de avslutade deponierna i respektive kommun. Det är angeläget att få en bättre kunskap om de avslutade deponierna beträffande lokalisering, risk för spridning av föroreningar, behov av åtgärd osv. I varierande grad har kommunerna undersökt och gjort en riskbedömning av deponierna; en inventering och riskklassning av nedlagda deponier behöver utföras baserat på tillgängligt underlag. Utifrån riskklassningen behöver en prioriteringsordning göras utifrån risk men även baserat

på behov av exploatering. Det behövs en långsiktig plan för prioritering av åtgärder och resurser. Vissa deponier ligger i bebyggt område, hanteringen av dessa får avgöras i respektive exploateringsprocess.

5.7 Avsättning av matavfall

Framtida avsättning för matavfall är delvis en öppen fråga. Under överskådlig tid kommer det finnas en efterfrågan på biogas som fordonsbränsle tillverkat av matavfall. Förutsättningarna för tillverkning av biogas styrs av vilka ekonomiska villkor som gäller, exempelvis vilka politiskt beslutade subventioner som finns för produktion. Idag finns avtal och därmed trygg avsättning för biogas framställt på Sundets avloppsreningsverk fram t.o.m. halvårsskiftet 2023. Därefter är avsättningen mer osäker då upphandling av gas till bussar i nästa trafikperiod sker först om något eller några år. Idag är Sundets produktion missgynnad av rådande produktionsstödsregler vilket ger utländska aktörer konkurrensfördelar. I betänkande av biogasmarknadsutredningen ”Mer biogas! För ett hållbart Sverige” som presenterades i december 2019, föreslås nya spelregler för biogasmarknaden. Utredningen föreslår bland annat att även avloppsgas (biogas framställd vid avloppsreningsverk) ska få produktionsstöd för att undvika missgynnande i förhållande till annan avfallsgas. Detta skulle kunna innebära att Sundets konkurrenskraft stärks och därmed möjligheten för Sundet att leverera biogas till busstrafik även i nästa trafikperiod. Detta är utredningens förslag och den politiska processen har ännu inte producerat något förslag om beslut som säger om eller när stödet kan bli verklighet.

Privatmarknadens efterfrågan på biogas är svagt stigande i regionen. Denna styrs mycket av hur fordonsindustrin tar fram gasdrivna fordonsalternativ och konkurrensen med andra klimateffektiva bränslen. Om avsättning av biogas som fordonsbränsle av olika anledningar minskar, finns möjlighet att biogasen istället används för tillverkning av elektricitet.

5.8 Hantering av slam från enskilda avlopp

För hushåll, med liten belastning på den egna avloppsanläggningen, finns möjlighet att få slamtömning med glesare intervall än varje år. Det bygger på att miljö- och hälsoskyddsnämnden eller motsvarande, ger dispens från det generella hämtningsintervallet på en gång per år. En bedömning görs från fall till fall. Om slamtömning inte utförs i tid kan den efterföljande reningen förstöras med utsläpp som följd. Utbyggnaden av kommunala verksamhetsområden

sker i en takt som inte bedöms medföra att behovet av slamtömning kommer att minska i någon större omfattning.

Insamling av slam från enskilda avlopp på landsbygden fungerar idag på samma sätt som det har gjort under lång tid tillbaka. I framtiden finns det potential att se över om nuvarande arbetssätt kan utvecklas. Frågor som behov av avvattning av slammet, hämtningsintervall, försök med nedbrytning av bakterier m.m. skulle kunna ses över.

5.9 Hantering av slam från avloppsreningsverk

Idag hanterar kommunerna slam från avloppsreningsverk på olika sätt. I några av kommunerna (Tingsryd, Lessebo och Älmhult) används slammet för sluttäckning av deponier. Detta kommer att pågå under ett fåtal år till, men det finns idag ingen klar plan för hur slammet ska omhändertas efter avslutad sluttäckning. Kommunerna tittar för närvarande på frågan. Markaryds kommuns avloppsslam omhändertas av entreprenör som efter hygienisering, rötning och lagring bildar biomull som sedan återanvänds inom jordbruket.

I Växjö kommun samrötas avloppsslam och annat organiskt avfall (till exempel matavfall från hushåll) vid Sundets biogasanläggning, då tas energi tillvara genom produktion av biogas. Genom att den avvattade rötresten återförs till jordbruksmark möjliggörs cirkulära system för näringsämnen såsom fosfor, kväve och mullbildande ämnen. VA-avdelningen på Växjö kommun är Revaq-certifierade sedan 2010 och arbetar aktivt med uppströmsarbete och spårbarhet. Detta innebär insatser för ett renare samhälle genom att ställa krav på verksamheter och innehållet i det avloppsvatten som de släpper till kommunen, främst med avseende på metaller och oönskade kemiska ämnen. Rötresten håller god kvalitet, men en utmaning är innehåll av kadmium i slammet, vilket gör att vissa partier idag inte tillåts spridas på åkermark. I dagsläget blir sådant slam anläggningsjord.

Regeringen tillsatte 2018 en utredning för hantering av slam som utrett förbud mot spridning av slam, eventuella undantag och återvinningskrav för fosfor. Skulle det bli ett förbud mot spridning av allt slam är förbränning något som måste övervägas för hela rötresten.

Ett framtida omhändertagande av avloppsslam i alla kommuner bör syfta till långsiktigt resursutnyttjande av energi och näringsämnen och hållbara lösningar genom cirkulär återvinning. Revaq-certifiering säkerställer aktivt uppströmsarbete och spårbarhet, men innebär också utmaningar i uppfyllande av kvalitet. Osäkerheter på nationell nivå kring regelverk av slamspridning är en framtida utmaning.

5.10 Avfall från fettavskiljare och fett i hushållen

Insamling av fett, exempelvis frityrolja och stekfett, sker framförallt från verksamheter. Då fettavskiljarslam betraktas som verksamhetsavfall sker insamlingen på en konkurren utsatt marknad. SSAM hämtar idag fett i egen regi och på uppdrag av entreprenörer i kommunerna, men ser ingen utveckling av verksamheten i dagsläget. I framtiden utesluts inte att den delen av verksamheten utvecklas.

Fettavfall som uppstår i hushållen, exempelvis stekolja, kan lämnas på de större återvinningscentralerna. För att minska problematiken med fett som sätter igen i ledningar samt för att tillvarata energin i fettavfallet bör ansträngningar göras för att samla in mer fett från hushållen.

5.11 Verksamhetsavfall

Till verksamhetsavfall räknas exempelvis det avfall som uppstår vid kommunernas verksamheter och som inte är hushållsavfall samt avfall som uppstår vid industrier, handeln och övriga verksamheter. I bilaga 3 finns en förteckning på de anläggningar som bedöms vara nödvändiga för att förebygga och hantera både det avfall som kommunerna ansvarar för och det avfall som kommunerna inte ansvarar för. De förändringar som kommer i samband med förändrad konjunktur, lagstiftning eller liknande, bedöms inte påverka möjligheterna att ta emot verksamhetsavfall under planperioden.

För att minska mängden verksamhetsavfall, till exempel genom att i stor skala återanvända bygg- och rivningsmaterial, behöver befintliga anläggningar anpassas för mottagning, mellanlagring och avyttring.

6 Avfallshanteringens miljöpåverkan

Sammanfattningsvis bedöms miljökonsekvenserna av genomförandet av föreslagen avfallsplan vara positiva till följd av ökad återvinning och återbruk samt förebyggande av avfall. De negativa konsekvenserna av genomförandet av planen bedöms vara små. Framst är de kopplade till risk

för ökad mängd transporter av olika typer av avfall även om vinsten av återvinningen är större än dessa negativa konsekvenser. Avfallsplanens inriktning ligger i linje med hållbar utveckling och ansluter till de nationella miljömålen. Se vidare beskrivning av miljöpåverkan i bilaga 6.

7 Beskrivning av samråd

Avgränsningssamråd med Länsstyrelsen i Kronobergs län har genomförts under december månad 2019.

Beslut om att skicka förslag på yttrande samt beslut om yttrande gjordes enligt följande.

Annonsering om samråd och utställning skedde i dagspress, på respektive kommuns hemsida samt på SSAM:s hemsida. Materialet fanns tillgängligt på SSAM:s hemsida 20 januari – 13 mars, samt i respektive kommuns kommunhusentré och biblioteken. Materialet skickades också direkt till de större remissinstanserna Länsstyrelsen i Kronobergs län, Region Kronoberg, Förpacknings- och tidningsinsamlingen m. fl.

Under perioden besökte företrädare för SSAM de politiska forumen, utvalda av respektive kommun, för att föredra samrådsunderlaget och svara på frågor.

De inkomna synpunkterna finns sammanställda i bilaga 7. I bilagan finns också en sammanfattning av yttrandena med kommentarer om hur de har beaktats. Sammanfattningsvis kan nämnas att inga remissinstanser motsatte sig de övergripande målen, men flera instanser lämnade synpunkter kopplade till aktiviteternas (åtgärdernas) utformning, detaljer gällande deponierna m.m. Inga omfattande förändringar har därför genomförts av planen, jämfört med samrådsförslaget.

De förändringar som har gjorts under samrådsprocessen har förankrats med arbetsgruppen, berörda tjänstemän och politiker. Förankring har även skett med styrgruppen samt att SSAM:s styrelse har beslutat om reviderat förslag. Baserat på det reviderade underlaget uppdaterades miljökonsekvensbedömningen, dock utan några väsentliga förändringar i analysen.

<i>Kommun</i>	<i>Beslut i kommunstyrelse om framtagande av avfallsplan</i>	<i>Beslut i kommunstyrelse om att skicka avfallsplanen och miljökonsekvensbeskrivningen på samråd och utställning</i>	<i>Beslut i kommunstyrelse om yttrande</i>
Lessebo kommun	9 april 2019	14 januari 2020	11 februari 2020
Markaryds kommun	12 mars 2019	14 januari 2020	17 mars 2020
Tingsryds kommun	23 april 2019	27 januari 2020	23 mars 2020
Växjö kommun	9 april 2019	14 januari 2020	7 april 2020
Älmhults kommun	7 maj 2019	4 februari 2020	7 april 2020

8 Bilagor

- 1 *Mål i avfallsplan Lessebo, Markaryds, Tingsryds, Växjö och Älmhults kommuner*
- 2 *Nulägesbeskrivning för avfallshantering i Lessebo, Markaryds, Tingsryds, Växjö och Älmhults kommuner*
- 3 *Anläggningar för att förebygga och hantera avfall*
- 4 *Nedlagda deponier*
- 5 *Uppföljning av tidigare avfallsplaner och andra avfallsmål*
- 6 *Miljökonsekvensbedömning*
- 7 *Sammanställning och sammanfattning av yttranden*
- 8 *Projektdirektiv*
- 9 *Avgränsningssamråd*